

Zondag 15 augustus 2021 – Vijf broden en twee vissen

Evangelielezing: Johannes 6 : 1 – 15

Het verhaal van de vijf broden en de twee vissen komt in totaal zes keer in de verschillende evangeliën voor. De conclusie kan zijn: dan zal het wel een belangrijk verhaal zijn. Dat is het ook.

Het lijkt misschien alsof hetzelfde verhaal zes keer voorkomt. In werkelijkheid gaat het om zes verschillende versies, met telkens andere bijzonderheden en eigen details, zodat er in ieder van die afzonderlijke verhalen eigen accenten worden gezet.

Dat geldt ook voor het verhaal van de vijf broden en twee vissen, zoals we dat vinden in het vierde evangelie, het evangelie van Johannes.

De kernelementen van het verhaal kennen we. Dat zijn de vijf broden en de twee vissen. Zeven was voldoende, vijf en twee.

En het jongetje dat ze aan komt dragen. Kennelijk de enige die wat eten heeft meegebracht. Van de 5000 mannen die er zijn, vrouwen en kinderen niet meegerekend.

Wat specifiek is voor de Johannes-versie is, dat hij vermeldt dat dit gebeurt ‘kort voor het Joodse pesachfeest’.

Andere bijzonderheden zijn, dat het begint met dat Jezus het meer oversteekt. De zee, staat er eigenlijk. En dat Jezus de berg opgaat. Je leest er makkelijk over heen. Het lijken terloopse opmerkingen, maar – in het Johannes evangelie is niets terloops, elke mededeling doet er toe. Wat in deze kleine details gebeurt, is dat Johannes een soort portret van Mozes schetst. Jezus treedt in de voetsporen van de grote profeet van het volk, van Mozes. Hij gaat de zee over, Hij gaat de berg op, Hij geeft het volk te eten. Door de Schelfzee, naar de berg Sinaï, het manna in de woestijn.

Kort hiervoor heeft Jezus in het evangelie zelf Mozes ter sprake gebracht, in zijn discussie met de Joden, waar we vorige week een klein gedeelte van hebben gehoord. Toen de belangrijkste aanklacht tegen Jezus was dat Hij op sabbat de verlamde man in Bethesda had genezen.

Aan het eind daarvan zegt Jezus: “Als u Mozes zou geloven, zou u ook mij geloven, hij heeft immers over mij geschreven”, zegt Jezus onder verwijzing naar de Tora. Nu, meteen aansluitend, wordt Hij zelf als een tweede Mozes geschilderd.

Tegen die achtergrond wordt ook de mededeling over het aanstaande pesachfeest begrijpelijk. Als Jezus in het evangelie de zee oversteekt, wat meermalen gebeurt, is dat ook een verwijzing naar die oude verhalen, van de doortocht door het water. Johannes gebruikt het woord ‘zee’, terwijl het toch echt om het meer van Galilea gaat. Dat is niet omdat de schrijver niet goed op de hoogte is van de geografische aanduiding, maar om dit soort bijbelse verbanden te leggen.

Pesach/Pasen is nabij... Dat werkt naar twee kanten. Als verwijzing naar het verleden van het volk, maar ook vooruit, naar de afloop van het evangelie. Naar de toekomst van leven, die Johannes telkens schetst. En die uiteindelijk naar de opstanding van Jezus verwijst.

Het evangelie van Johannes is het enige waarin niet de zogenaamde instelling van het avondmaal wordt verteld. Op de avond van het Paasfeest, de laatste avond dat Hij met zijn vrienden samen was, vertellen de andere evangelisten dat Jezus bij die maaltijd brood en beker op zijn eigen leven en sterven betreft. Bij Johannes ontbreekt dat. Daarom valt des te meer op, hoe elementen uit die avondmaals liturgie als het ware in dit verhaal verwerkt worden: Jezus die het brood neemt, het dankgebed uitsprekt en vervolgens zelf het brood uitdeelt. Ook dat is zo'n detail. In alle andere versies zijn het de leerlingen die rondgaan, maar hier is het Jezus zelf die het brood uitdeelt. Hij deelt zichzelf uit. En het is bijna Pasen, vertelt Johannes er dus bij. Dat soort tijdsaanduidingen zijn er nooit zonder zin.

Deze mensen vieren dus geen Pasen in Jeruzalem, zoals het een vrome Jood betaamt. Dus is er geen paaslam, geslacht in de stad van de tempel. Maar straks wel het feest van de ongezuurde broden. En dus ook het ritueel dat alle oude brood daarvoor op moet, weg, desnoods moet het restje verbrand worden. Zo gaat dat in een orthodox Joods gezin, tot op de huidige dag. Om zo de honger te laten groeien naar het ongezuurde brood van Pasen. en te voelen dat het oude voorbij is.

De hele berg zit vol met mensen die Jezus gevolgd zijn. Zijn het de hoorders van hoofdstuk 5? Zijn zij Hem gevolgd? In ieder geval maken deze mensen geen ruzie met Jezus over de sabbat. Zij geloven dat Hij hun de vrede van Tiberias kan schenken. Er was veel gras om op te zitten, voegt Johannes paradijselijk toe. De sfeer van het conflict die in het vorige hoofdstuk de toon bepaalde is helemaal weg.

Jezus verwoordt wat Hem bezig houdt tegen Philippus: ‘Waar zullen wij broden kopen dat dezen kunnen eten’. Zouden al deze mensen hun brood voor Pasen al hebben opgegeten, opgeruimd, weggedaan, en zijn ze maar zo achter Jezus aan gedraafd? Zonder brood bij zich? Hoe krijg je het voor elkaar om hier en nu brood te regelen voor zo veel mensen.

En: er is niet eens brood, het moet eerst Pasen worden. Philippus rekt gauw uit: 200 schellingen is nog niet genoeg om iedereen een hapje te bezorgen. Het halve jaarinkomen van een gewoon mens. U voelt wel dat Johannes een aantal dubbele bodems boven elkaar opbouwt. Van alles om te raden hoe het zit, waarom het zo zit en hoe het verder zal gaan. Het lijkt tijd voor een teken! Dat verwachten de mensen van Jezus.

Eten en drinken komt heel wat keren ter sprake in dit evangelie. En dan gaat het altijd om meer dan het stillen van de honger of de dorst. Denk maar aan Kana, en die wijn die er ineens was. Of aan die Samartiaanse vrouw bij de bron. Of als straks Jezus zichzelf het levende water noemt, en het brood des levens.

Er is vandaag hier aan het meer een jongetje dat eten bij zich heeft. Vijf gerstebroden en twee vissen. Het zal opgevallen zijn, zo'n kleine jongen met, laten we eens proberen mee te denken, een grote mand vol met geurend gerstebrood. Hoe komt dat joch er aan? Gerstebrood, vers gerstebrood, dat is er pas met Pinksteren. Dat duurt nog een dag of vijftig. Dan is die oogst pas gereed. Toch heeft deze jongen het brood van de toekomst bij zich.

Daarvan leven wij, het levensbrood, en dat delen wij met elkaar. Dat laatste is van belang en dat wordt vaak benadrukt bij dit verhaal. Dat dit verhaal een les is, om samen te delen. Dat als je samen deelt, er altijd genoeg blijkt voor iedereen, en zo voort.

Hoe waar dat ook is, toch zou ik vandaag ook een ander accent willen leggen als het gaat om de menselijke factor. Natuurlijk wil zo'n verhaal ook iets zeggen over onze verantwoordelijkheid, over hoe wij ons moeten gedragen naar aanleiding van dit verhaal. Hoe wij ons daardoor kunnen laten inspireren.

Als je er nog eens goed naar kijkt, zie je dat alle beslissende handelingen van Jezus uit gaan. De leerlingen zijn vooral verlegen met de situatie. Daar straalt onmacht uit. De enige die goedbeschouwd wat bij te dragen heeft, is een jongetje. Dat jongetje met zijn vijf gerstebroden en twee vissen. Dat is alles. Maar dat is genoeg.

Tenminste, als dan ook alles wordt ingebracht. Dat gebeurt hier. En als je daar even bij stil staat, dan is dat iets heel wonderlijks en misschien wel hét geheim van het verhaal.

Want dat jochie legt alles wat hij bij zich heeft bij Jezus op tafel. Stel je even voor, dat wij dat waren geweest. Volwassen, bedachtzame, door het leven wijs geworden en door de wol geverfde mensen. Wij hadden gezegd: 'ik heb toevallig wat eten bij me, iets te veel voor mij alleen, ik hou zelf dat ene broodje, daar heb ik voorlopig wel genoeg aan, als je wat hebt aan de rest, neem het gerust mee' ... Of zoiets.

Wij hadden heus wel wat van ons eten gedeeld, we zijn de beroerdste immers niet. En we hadden misschien ook wel gezegd, ‘er zijn hier vijfduizend mensen, er zouden toch wel een paar meer mensen zijn die vanmorgen ook wat meegenomen hebben, vraag nog even door, beste leerlingen van Jezus, ik zal toch niet de enige zijn’.

Wat ik probeer te zeggen, als het aan ons had gelegen, dan was er gedeeld. Maar toch vooral gedeeld van wat we kunnen missen. Van wat we over hebben. Zo gaat het toch ook in onze wereld. Zo doen we dat en ik zou ook niet goed weten hoe het anders kan.

Maar is het geheim van dit verhaal wellicht, dat het niet alleen gaat over delen van wat wij over hebben, maar vooral om geven: alles wat wij hebben, wie en wat we zijn. Vraagt dit verhaal totale overgave? En hoe zou dat kunnen? Een vraag om met elkaar over na te denken.

Vanmorgen klinkt in dit verhaal: door alles weg te schenken, zonder iets achter te houden, ontvang je toekomst . Zo deed Jezus het zelf. Door zichzelf weg te schenken, volledige overgave, tot in de dood aan toe, is Jezus de levende voor ons geworden en voor heel de wereld.

Jezus vult onze lege handen.

Maar Hij kan dat pas goed doen, als wij alles wat wij in te brengen hebben, ons zelf, aan Hem geven.

Misschien wel als voorbeeld voor ons was er dat ene jochie, met zijn vijf broden en twee vissen.

Alles wat hij had, gaf hij. En de toekomst ging open –

Moge het, ook voor ons, zo zijn

Loosdrecht, Gereformeerde Kerk
ds. Hillegonda Ploeger